

Mundus Aspectabilis Philosophice Consideratus

Falck, Joseph

Augustae Vindelicorum, 1740

Caput III. De Causa materiali, formali & finali.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95848](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95848)

§. IV.

Quæ causa substantiam producat & accidentia?

Quæstio hæc potissimum agitur inter Peripateticos, qui passim admittunt formas & accidentia, quibus suppositis probabilius videtur 1. Accidentia sola non posse producere substantiam, quia non continent hujus perfectionem. 2. Quod nihilominus velut causa instrumentalis unâ cum substantia immediatè influant in productionem substantiæ; tum quia illorum præsentia semper requiritur, tum quia alias substantia non esset passio sufficienter applicata, ut patet in sole per radios ignem in terris producente. 3. Quod accidentia substantiæ intrinseca, uti calor igni, producantur ab ipsa substantia, à qua emanant veluti proprietates, neque enim apparet causa alia ejusdem creata. 4. Accidens potest producere accidens, uti calor in aqua calorem in manu. 5. Probabiliter potest etiam accidens ad extra provenire à substantia simul & accidente ad intra, uti calor in cubiculo ab igne & calore igni intrinseco; quia in utroque est fecunditas, virtus & applicatio.

Rem longè aliter explicant Atomistæ, ut patebit Contemp. seq. in quorum principiis nulla forma nec substantialis, nec accidentalis, nec aliud producit ad extra, nisi motus, & quidem tantum in passio immediatè applicato: hinc Sol non agit immediatè in terris, sed tantum mediantibus radiis hucusque propulsis: ignis non calefacit cubiculum, nisi per emissâ corpuscula ignea aëri permixta. Et certè, uti ajunt, si experientiam consulamus, non constat nobis, nos aliud ad extra producere, nisi impulsum & motum, ad quem referuntur halitus & effluvia; idem videmus fieri in aliis, de quibus certò constat; idem de Angelis docent Theologi. Inde colligunt Atomistæ, idem evenire in aliis effectibus magis occultis, etsi modus subtilior, quo illud accidit, non ita pateat oculis; unde toti sunt in explicando hoc modo, neglectis quæstionibus aliis, quas putant esse de non supponente.

At verò videtur dari posse aliquod medium, quo partes oppositæ conciliantur: ex eo quod per propriam experientiam non constat, nos aliquid producere ad extra præter motum, inferunt Atomistæ, idem evenire in aliis corporibus; ex eo igitur, quod constat per experientiam, nos ad intra producere aliquid à motu distinctum, inferre poterunt Peripatetici, hoc quoque alias substantias posse, tanquam proprietatum suarum radices. Habebit ergo ignis suum calorem, rosa suum odorem, quamvis non propagetur nisi per atomorum profluvia: atque hoc modo plerosque effectus explicabis; quanquam supersint aliqui, in quibus hæc etiam explicatio suas habet difficultates.

CAPUT III.

De Causa materiali, formali & finali.

IN his sunt 1. materia & forma veluti causæ intrinsece propriè dictæ, quia, uti explicatum est, sunt id, unde per se aliquid fit. Earum causalitas in actu primo est ipsa earum entitas apta ad hoc, ut mediante unione seipsas communicent toti; unde earum causalitas in actu 2. est unio ipsa, per quam resultat

H

torum

totum compositum, quod est illarum effectus. Hoc autem totum non distinguitur à partibus simul sumptis, quia collectioni omnium partium nihil deest ad hoc, ut ipsa sit totum: hinc iudicamus quartam illam entitatem Scotisticam materiæ, formæ, & unioni sine necessitate & fundamento superaddi.

2. Est causa materialis extrinseca respectu formæ, quam sustentat; hæc enim plus confert ad generationem formæ talis, quam ad productionem formæ, v. g. animæ rationalis, quæ creatur: ergo cum respectu istius sit conditio physica, erit respectu illius causa, quatenus est subiectum naturæ prius, recipiens in se immediatè actionem productivam alicujus effectus, essentialiter indigentem tali subiecto. Unde causalitas illius in actu 2. est hæc actio, per quam ita receptam effectus progerminat, & emanat.

3. Sunt causæ intentionales, imprimis finalis, cujus obtinendi gratiâ aliquid fit: unde ejus causalitas in actu 1. est aptitudo, quam res aliqua habet ad pelliciendum in sui amorem voluntatem & appetitum, quæ aptitudo consistit in quadam bonitate objectiva honesta vel delectabili, non semper vera, sed sæpius apparente tantum, quâ miseri mortales sæpe nimium quantum alliciuntur. Unde Philof. 8. Ethic. 2. ait: *Amat unusquisque non quod ipsi bonum est, sed quod apparet.* Et causalitas ejus in actu 2. est positio hujus effectus dependenter ab hoc fine. Ex quibus satis intelligitur, quid circa causam moralem & exemplarem dicendum sit.

CAPUT IV.

Quænam agant propter finem?

Agens dupliciter operari potest propter finem, formaliter & materialiter: formaliter quidem, cum cognoscit finem ut finis est, & media cum aptitudine & proportionem, quam habent ad consecutionem istius finis. Materialiter autem, cum agens cognoscit finem & media, sed non quæ talia cum proportionem, quam invicem habent. Reliqua, quæ nec cognoscunt finem nec media, propriè non agunt, sed aguntur in finem, licet aliqui loquantur aliter. Cum igitur ex S. Thomæ & communi doctrina, omnis actio fiat propter finem, qui velut causa prior movet reliquas, quæritur, qua ratione agens quodlibet propter finem operetur?

Imprimis agentia intellectiva agunt formaliter propter finem. Patet, quia Deus, Angeli & homines cognoscunt finem, ut finis est, item proportionem mediorum cum fine, ita ut eligant circa media; quod quidem in Angelo & homine fit per consultationem, deliberationem, & intentionum vicissitudinem: in Deo autem sine ulla mutatione intrinseca; cum velut agens immobile, æterna & immobili voluntate propter finem immutabilem operetur omnia; unde ait Script. *Tu idem ipse es.* Hic autem finis est Deus ipse juxta illud Prov. 16. *Univerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus.* Quod de fine ultimo intelligendum est; habet enim præterea Deus alios fines non ultimos; sic bona sensibilia ordinavit in bonum hominis, ita tamen, ut omnia redundent in Dei gloriam & honorem.

2. Agentia sensus & rationis expertia, licet ponant actionem, quæ est propter finem, potius tamen dicenda sunt agi, & dirigi in finem, quam agere propter finem. Patet, cum finis vim suam exerat, quatenus cognoscitur & ap-

pre